

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของครูสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ในโรงเรียนเอกชน จังหวัดเชียงใหม่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ในโรงเรียนเอกชน จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2544 จำนวน 97 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของครูสังคมศึกษา

สรุปผลการวิจัย

1. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่เป็นหญิง การศึกษาระดับปริญญาตรี วุฒิการศึกษาครุศาสตรบัณฑิต สังคมศึกษา ประสบการณ์การสอนเฉลี่ย 11 ปี ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2544 ส่วนใหญ่รับผิดชอบสอนวิชาสังคมศึกษาหลักระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจำนวน 1 ครั้ง ซึ่งส่วนใหญ่เคยเข้ารับการอบรมสัมมนาในปี 2543 มากที่สุด โดยโรงเรียนที่ทำการสอนอยู่เป็นผู้จัดการอบรมสัมมนา ส่วนผู้ที่ไม่เคยรับการอบรมหรือสัมมนา มีความต้องการเข้ารับการอบรมและสัมมนาทุกคน

2. สภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของครูสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ในโรงเรียนเอกชน จังหวัดเชียงใหม่

2.1 สภาพการจัดทำแผนการสอน

ครูสังคมศึกษามากกว่าร้อยละ 70 ได้แนวคิดในการจัดทำแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมาจากการศึกษาหนังสือและเอกสารทางวิชาการ การเตรียมการก่อนการจัดทำแผนการสอนครูสังคมศึกษาได้ทำการกำหนดจุดประสงค์รายวิชาก่อนเป็นอันดับแรก จากนั้นจึงศึกษาเนื้อหาในหนังสือเรียน วิเคราะห์หลักสูตร ออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ศึกษาคำอธิบายรายวิชา จัดทำโครงงานสอน สืบค้นและศึกษาจากเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องตามลำดับ วิธีการจัดทำแผนการสอนจะทำเฉพาะบาง

จุดประสงค์การเรียนรู้ และทำเฉพาะบางบทเรียนเท่านั้น การเตรียมการทำแผนการสอนจะทำล่วงหน้า 1 สัปดาห์ แผนการสอนจะมีส่วนประกอบคือ กิจกรรมการเรียนรู้ การเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล สาระสำคัญ หัวข้อเรื่อง จำนวนเวลาที่สอน เนื้อหา และบันทึกหลังการใช้แผนการสอน ขั้นตอนของแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของครูสังคมศึกษาจะเรียงลำดับคือสร้างหรือกระตุ้นความสนใจ ปฏิบัติตามกิจกรรมที่วางไว้ วิเคราะห์ อภิปรายผลจากกิจกรรม สรุปและประเมินผลการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ และครูสังคมศึกษาประสบปัญหาในการใช้แผนการสอนมากที่สุด ในด้านเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ความร่วมมือของนักเรียน และห้องเรียนหรือสถานที่

2.2 สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ครูสังคมศึกษามากกว่าร้อยละ 80 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในลักษณะที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันช่วยกันในการเรียนรู้ และให้ผู้เรียนสร้างความรู้ ค้นพบข้อความรู้ด้วยตนเอง ส่วนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในลักษณะให้ผู้เรียนเป็นผู้ฟังและครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ มีน้อยกว่าร้อยละ 20 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนส่วนใหญ่ครูจะเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนและสามารถปรับเปลี่ยนกิจกรรมไปตามสภาพความสนใจของผู้เรียน วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางที่ครูสังคมศึกษาใช้มากกว่าร้อยละ 50 คือการแบ่งกลุ่มอภิปราย การค้นคว้าทำรายงาน และการบรรยายประกอบการใช้สื่อ ส่วนการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การสาธิต การเชิญวิทยากรมาบรรยาย เป็นวิธีการที่มีการใช้น้อยกว่าร้อยละ 15

2.3 สภาพการเลือกใช้เทคนิควิธีการสอน

ครูสังคมศึกษามากกว่าร้อยละ 60 มีหลักในการเลือกเทคนิควิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยเลือกให้สอดคล้องกับเนื้อหาของบทเรียน เลือกให้สอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา และเลือกให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน เทคนิควิธีการสอนที่ครูสังคมศึกษาใช้มากกว่าร้อยละ 30 คือ การสอนแบบตั้งคำถาม การสอนแบบอภิปราย การสอนแบบการมีส่วนร่วม การสอนแบบระดมพลังสมอง ส่วนเทคนิควิธีการสอนแบบเป็นรายบุคคล การสอนแบบคู่คิดการสอนแบบแบ่งกลุ่ม Buzzing การสอนแบบกลุ่มเอกฉันท์ และการสอนแบบทดลอง มีการใช้เพียงร้อยละ 1

2.4 สภาพการวัดผลประเมินผล

ครูสังคัมศึกษาจัดการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยเน้นพฤติกรรมการเรียนรู้ทั้งสามด้านคือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านทักษะพิสัย และด้านจิตพิสัย โดยเน้นด้านพุทธิพิสัยเป็นอันดับที่ 1 ด้านทักษะ เป็นอันดับที่ 2 และด้านจิตพิสัย เป็นอันดับที่ 3 จุดมุ่งหมายของการวัดผลประเมินผลของครูสังคัมศึกษาคือ เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของผู้เรียน เพื่อประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน และเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ เครื่องมือที่ครูสังคัมศึกษาใช้มากกว่าร้อยละ 60 ในการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางคือ แบบทดสอบ การร่วมกิจกรรม การสังเกต การอภิปราย และผลงาน

2.5 สภาพการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน

ครูสังคัมศึกษามีหลักเกณฑ์ในการเลือกใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางคือ เลือกให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา เลือกให้เหมาะสมกับเทคนิควิธีการสอน เลือกให้เหมาะสมกับวัยและความสนใจของผู้เรียน และหาได้ง่ายมีราคาไม่แพง ครูสังคัมศึกษามากกว่าร้อยละ 60 ใช้สื่อการเรียนการสอน ในการช่วยขยายความเข้าใจเนื้อหาในบทเรียน ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนนำเข้าสู่บทเรียน และช่วยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์มากขึ้น ส่วนใหญ่แล้วครูสังคัมศึกษามากกว่า ร้อยละ 50 จะได้สื่อมาจากการผลิตขึ้นใช้เอง ให้นักเรียนช่วยกันผลิต และทางโรงเรียนจัดหาให้ ซึ่งสื่อการเรียนการสอนเพื่อเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของครูสังคัมศึกษาเพียงพอกับบางกิจกรรมการเรียนการสอนเท่านั้น สื่อที่ครูสังคัมศึกษาส่วนใหญ่ใช้ได้แก่ หนังสือแบบเรียน แผนที่ เอกสารอื่นนอกเหนือจากแบบเรียนและวิดีโอทัศน์ อย่างไรก็ตามมีครูสังคัมศึกษาเพียงร้อยละ 20 ใช้สื่อประเภท คอมพิวเตอร์ แบบจำลองของจริง และสมุดแผนที่

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของครูสังคัมศึกษา (สรุปจากแบบสอบถามปลายเปิด)

ปัญหา ครูสังคัมศึกษาบางส่วนเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ เนื้อหาบทเรียนในหลักสูตรมีมากเกินไปไม่สัมพันธ์กับเวลาเรียน จำนวนนักเรียนในแต่ละห้องมีมาก ระดับสติปัญญาของนักเรียนมีความแตกต่างกัน ครูขาดประสบการณ์และทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการใช้เทคนิควิธีการสอน ทำให้ยากต่อการนำแผนการสอนไปปฏิบัติการสอนจริง ยากต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

และต่อการใช้เทคนิควิธีการสอนตลอดถึงการวัดผลประเมินผลไม่สามารถทำอย่างหลากหลายวิธีได้ตามความแตกต่างของผู้เรียน และการวัดผลประเมินผลที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางไม่สัมพันธ์กับการวัดผลแบบเดิมที่ยึดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของผู้เรียนเป็นหลัก สื่ออุปกรณ์ไม่เพียงพอ สื่อบางอย่างหายากมีราคาแพง ครูขาดเทคนิคในการทำสื่อ และขาดงบประมาณในการทำสื่อ

ข้อเสนอแนะ ควรจัดให้มีการอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการและจัดให้มีการประชุมกลุ่มย่อยระหว่างครูสังคัมศึกษาเพื่อให้มีความรู้ ประสบการณ์และทักษะในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในด้านการทำแผนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้เทคนิควิธีการสอน การวัดผลประเมินผล และการจัดทำสื่อ เพิ่มเวลาเรียนให้มากขึ้น ปรับปรุงรูปแบบการวัดผลประเมินผลให้สอดคล้องกับการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ควรเพิ่มงบประมาณด้านสื่อการสอนและมีห้องจัดเก็บสื่ออุปกรณ์การเรียนโดยเฉพาะ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องสภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของครูสังคัมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผลดังนี้

1. สภาพการจัดทำแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

ด้านแนวคิด ครูสังคัมศึกษาส่วนใหญ่ได้แนวคิดในการจัดทำแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมาจากการศึกษาหนังสือและเอกสารทางวิชาการ และจากการอบรมสัมมนามากที่สุด ซึ่งทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นแนวการจัดการศึกษาแบบใหม่เพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่หน่วยงานสถานศึกษาทุกแห่งและครูทุกคนจะต้องปฏิบัติตาม ดังนั้นจึงได้มีการพิมพ์หนังสือและเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ตลอดจนมีการจัดอบรมสัมมนาเพื่อเผยแพร่แนวการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแพร่หลายและต่อเนื่อง ดังปรากฏว่า ครูสังคัมศึกษาที่เป็นประชากรในการวิจัยนี้ได้รับการอบรมหรือสัมมนาที่จัดโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างหลากหลาย ทั้งจากโรงเรียนที่ตนสอนอยู่ คิดเป็นร้อยละ 97.6 และจากหน่วยงานอื่น เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ร้อยละ 13.1 จากสำนักงานพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 8 คิดเป็นร้อยละ 11.9 เป็นต้น และส่วนใหญ่จะได้เข้ารับการอบรมอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ในช่วงปี พ.ศ. 2541 เรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน จึงน่าจะเป็นเหตุผลที่ทำให้ครูมีความตื่นตัว

และได้รับแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมาจากวิธีการเหล่านี้เป็น
อย่างมาก แต่อย่างไรก็ตาม การที่ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ได้รับแนวคิดในการจัดทำแผนการสอน
มาจากการศึกษาหนังสือและเอกสารทางวิชาการด้วยตนเอง และจากการอบรมสัมมนามากที่สุด
ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาในการจัดทำแผนการสอน เนื่องจากการศึกษาหนังสือและเอกสารวิชาการ
เอาเอง อาจจะไม่ช่วยให้เข้าใจวิธีการจัดทำแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางได้อย่างชัดเจน
และการเข้ารับการอบรมสัมมนานั้น ก็ปรากฏว่าครูสังคมศึกษาที่เป็นประชากรในการวิจัยนี้ ร้อยละ
41.3 เคยเข้ารับการอบรมหรือสัมมนา เพียง 1 ครั้ง ซึ่งอาจจะไม่เพียงพอต่อการจัดทำแผนการสอน
ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางได้

ด้านการเตรียมการก่อนการจัดทำแผนการสอน ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ได้กำหนด
จุดประสงค์รายวิชาก่อนเป็นอันดับแรกจากนั้นจึงศึกษาเนื้อหาในหนังสือเรียน วิเคราะห์หลักสูตร
ออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ศึกษาคำอธิบายรายวิชา จัดทำโครงการสอน สืบค้น
และศึกษาจากเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับ
ข้อเสนอแนะของ วัฒนาพร ระจิบทุกษ์ (2542, หน้า 2) ที่เสนอว่า ในการจัดทำแผนการสอน ครู
ผู้สอนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักในการจัดทำแผนการสอนเริ่มตั้งแต่สามารถแปลง
หลักสูตรไปสู่การสอน หรือสามารถวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อกำหนดกรอบการจัดการเรียนการสอน
สามารถกำหนดโครงสร้างการสอน อันจะนำไปสู่การจัดทำรายละเอียดขององค์ประกอบต่าง ๆ
ของแผนการสอนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

วิธีการจัดทำแผนการสอน ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่จะเฉพาะบางจุดประสงค์การ
เรียนรู้ หรือทำเฉพาะบางบทเรียนเท่านั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เนื้อหาบทเรียนในหลักสูตรวิชา
สังคมศึกษามีมากและกว้างเกินไปทำให้ยากต่อการเขียนแผน ประกอบกับครูยังไม่เข้าใจหลักการ
ที่แท้จริงของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง อีกทั้งการทำแผนการสอนที่เน้น
ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางยังเป็นสิ่งใหม่สำหรับครูสังคมศึกษา จึงทำให้ครูขาดประสบการณ์ในการ
เขียนแผนการสอน และจากผลการวิจัยพบว่าการรับแนวคิดในการเขียนแผนส่วนใหญ่ของครู
ได้มาจากการศึกษาหนังสือและเอกสารทางวิชาการเอาเอง และการเข้าร่วมอบรมสัมมนา ซึ่ง
อาจจะไม่ชัดเจนและเพียงพอจึงทำให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจในการเขียนแผนไม่ดีพอ ทำให้
ไม่สามารถทำแผนการสอนในทุกจุดประสงค์การเรียนรู้ได้ ซึ่งจากความคิดเห็นด้านปัญหาและ
ข้อเสนอแนะในการจัดทำแผนการสอนในแบบสอบถามปลายเปิด ครูสังคมศึกษาเสนอปัญหาว่า
ครูยังไม่มีความรู้และความพร้อมในการเขียนแผนการสอน ไม่มีตัวอย่างในการเขียนแผนการสอน

และได้เสนอแนะให้มีการจัดอบรมครูในด้านการเขียนแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเพื่อให้ครูมีความรู้และทักษะในการเขียนแผนมากขึ้น

การเตรียมการทำแผนการสอนครูสังคมศึกษาร้อยละ 72 จะทำล่วงหน้า 1 สัปดาห์ ที่เป็นดังนี้อาจเนื่องมาจากการกำหนดระยะเวลาการส่งแผนการสอนของทางโรงเรียนที่เห็นว่าเป็นระยะเวลาที่เหมาะสม แผนการสอนมีความเป็นปัจจุบัน ขณะเดียวกันก็สามารถปรับเปลี่ยนแผนการสอนไปตามกิจกรรมของโรงเรียนและภาวะการเรียนรู้ของผู้เรียนได้สะดวก ส่วนการเตรียมแผนการสอนล่วงหน้าในระยะยาวเช่น ทำล่วงหน้า 1 ภาคเรียน หรือทำล่วงหน้าในระยะสั้นเช่น วันต่อวัน และทำล่วงหน้า 1 วันนั้น ครูสังคมศึกษาจะทำในระดับน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแผนการสอนที่ทำล่วงหน้าในระยะยาวเกินไป อาจไม่สามารถนำมาปฏิบัติการสอนจริงตามแผนได้ เนื่องจากเวลาในการใช้แผนการสอนไม่ตรงกับกิจกรรมของโรงเรียน หรือบริบทของเนื้อหาอาจมีการปรับเปลี่ยน ทำให้ต้องมีการเปลี่ยนแปลงแผนการสอนก่อให้เกิดปัญหาแก่ครู เช่น ทำให้ต้องเสียเวลาในการปรับแผนการสอน และปรับเปลี่ยนกิจกรรมการเรียนการสอนใหม่ ประกอบกับครูมีภาระหน้าที่การสอนมาก ดังปรากฏว่าครูสังคมศึกษาผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ปฏิบัติการสอนโดยเฉลี่ย 18 คาบต่อสัปดาห์ จึงอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้ไม่สามารถเตรียมทำแผนการสอนในระยะยาว และทำแผนการสอนในทุกบทเรียนได้ ส่วนที่ครูไม่ทำแผนการสอนในระยะสั้นนั้น อาจมีสาเหตุจากการที่โรงเรียนโดยทั่วไปมักมีระเบียบให้ครูส่งแผนล่วงหน้าก่อนมากกว่า 1 วันเพื่อฝ่ายวิชาการจะได้ทำการตรวจและให้ข้อเสนอแนะก่อนที่ครูจะนำไปสอน อีกสาเหตุหนึ่งคือการทำแผนล่วงหน้าในระยะสั้นเกินไปอาจทำให้เกิดความยุ่งยากแก่ครูในการเตรียมกิจกรรมการเรียนการสอน และการหาสื่อประกอบการเรียนการสอน

แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่มีประกอบครบถ้วนตามองค์ประกอบของการเขียนแผนการสอนโดยทั่วไปนั่นคือประกอบด้วย กิจกรรมการเรียนการสอน จุดประสงค์การเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล สาระสำคัญ หัวข้อเรื่อง จำนวนเวลาที่สอน เนื้อหา และบันทึกหลังการใช้แผนการสอน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าส่วนประกอบของแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางกับการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลางไม่มีความแตกต่างกัน แต่จะแตกต่างกันที่รายละเอียดของกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้เทคนิควิธีการสอนและการวัดผลประเมินผลมากกว่า

ครูสังคัมศึกษาส่วนใหญ่เรียงลำดับขั้นตอนของแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดย ขึ้นสร้างหรือกระตุ้นความสนใจเป็นอันดับแรก ปฏิบัติตามกิจกรรมที่วางไว้ วิเคราะห์ อภิปรายผลจากกิจกรรม สรุปและประเมินผลการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวเป็นไปตามกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจึงนับว่าเป็นที่น่ายินดีที่ครูสังคัมศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ กรมวิชาการ (2539, หน้า 1-2) ที่ได้เสนอขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยเรียงลำดับดังนี้คือ เริ่มต้นด้วย ขั้นนำคือสร้างและกระตุ้นความสนใจ ขั้นกิจกรรม ขั้นวิเคราะห์ คือวิเคราะห์ผลงาน อภิปรายกระบวนการเรียนรู้ และขั้นสุดท้ายคือสรุปและประเมินผลการเรียนรู้ และสอดคล้องกับ เสริมศรี ไชยศร (2539, หน้า 147-148) ที่ได้เสนอไว้ว่าขั้นตอนของแผนการสอนควรมีดังนี้คือ ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นการหาทริคต่างๆเพื่อเร้าใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจเรื่องที่กำลังจะสอน ขั้นกิจกรรมหลักหรือขั้นการสอน และขั้นสรุปบทเรียน

อย่างไรก็ตามครูสังคัมศึกษาส่วนใหญ่ยังประสบปัญหาการใช้แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ในด้านเวลาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ความร่วมมือของนักเรียน และด้าน ห้องเรียนหรือสถานที่ ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากการที่การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ต้องให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ฝึกทักษะในการทำงาน และค้นหาข้อความรู้ด้วยตนเอง ซึ่ง อาจทำให้ต้องอาศัยความยืดหยุ่นในเรื่องของเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมาก ดังที่ สุพล จังสิน (2542, หน้า 41) ได้กล่าวไว้ว่าการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นการจัดที่เน้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม และลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอนจนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ครูจึงควรวิเคราะห์ผู้เรียนเพื่อออกแบบกิจกรรมที่ใช้วิธีการที่เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน กำหนดภาระงานให้ชัดเจนว่าจะให้ผู้เรียนใช้วิธีการใดให้ได้เนื้อหาความรู้ในระยะเวลาที่กำหนดให้ ส่วนปัญหาด้านความร่วมมือของผู้เรียนนั้น อาจมีสาเหตุมาจากการที่ผู้เรียนส่วนมากเคยชินกับการเป็นผู้รับความรู้มากกว่าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อค้นหาความรู้เอง ดังนั้นเมื่อเปลี่ยนการจัดการเรียน การสอนมาให้ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ เป็นผู้ปฏิบัติจึงอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้เรียนไม่เข้าใจ เกิดความเบื่อหน่าย และไม่ให้ความร่วมมือ ดังเช่นที่ครูสังคัมศึกษาได้เสนอปัญหาไว้ในแบบ สอบถามปลายเปิดว่า นักเรียนส่วนใหญ่เคยชินกับการสอนแบบบรรยายนั่นคือ เป็นผู้รับความรู้ และครูเป็นผู้ถ่ายทอดเพราะว่าใช้เวลาเร็วตรงกับที่ต้องการนำความรู้ไปสอบเข้ามหาวิทยาลัย มากกว่า ดังนั้นจึงไม่ให้ความสนใจและให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ปัญหาอีกด้านหนึ่งคือด้านสถานที่หรือห้องเรียนที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัด

กิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางตามแผนการสอนที่วางไว้ ซึ่งทั้งนี้อาจเป็น เพราะว่าการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนั้นมีกิจกรรมที่หลากหลาย บางกิจกรรม ต้องใช้พื้นที่ในการจัดกิจกรรมมาก ห้องเรียนซึ่งจัดในลักษณะที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นครูเป็นศูนย์กลาง จึงเป็นปัญหาสำหรับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

การปฏิรูปการศึกษาโดยการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจะบรรลุผล เพียงใดก็ขึ้นอยู่กับการจัดทำแผนการสอน และการปฏิบัติตามแผนการสอน ครูสังคมศึกษาจึงควร พัฒนาตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนการสอนทุกๆ ด้าน ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ถ้าจะสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูจะต้องรู้จักวิธีการเขียนแผนแบบบูรณาการ เนื่องจาก การสอนแบบบูรณาการเป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความหมาย เกิดองค์ความรู้ ความคิด สามารถเห็นความเชื่อมโยงของมวลความรู้ และประสบการณ์ต่างๆ เข้าด้วยกัน ไม่ใช่การ แยกเรียนแยกส่วน หรือเรียนเฉพาะเรื่อง สอดคล้องกับ เบญจมาศ อยู่เป็นแก้ว (2543, หน้า 6) ที่ได้ กล่าวไว้ว่า การบูรณาการ คือการเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ประมวลความรู้หลากหลายและ ประสบการณ์ที่แตกต่างมาร้อยเรียง เพื่อสร้างประเด็นหลัก และหัวข้อเรื่องแล้วนำความรู้จาก หน่วยต่าง ๆ มาสัมพันธ์กับหัวข้อนั้นๆ มาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมใน กระบวนการเรียนการสอนและลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยให้ครูสามารถปฏิบัติ การสอนวิชาสังคมศึกษาได้ทันตามแผน นอกจากนั้นครูต้องพัฒนาให้สามารถมองภาพรวมและ ขั้นตอนของการดำเนินการตามแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางได้อย่างชัดเจน ทำความ เข้าใจกับผู้เรียน และแสวงหาความร่วมมือจากบุคลากรทุกฝ่ายเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาแผนการ สอนให้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ บรรลุผลตาม เป้าหมายของหลักสูตร

1. สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

ผลการวิจัยพบว่าครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนในลักษณะ ที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในการเรียนรู้ และ ให้ผู้เรียนสร้างความรู้ ค้นพบข้อความรู้ด้วยตนเอง อยู่ในระดับมาก แสดงว่าครูสังคมศึกษาได้จัด กิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น ศูนย์กลาง ดังที่ พิมพันธ์ เดชะคุปต์ (2541, หน้า 4) ได้เสนอไว้ว่าการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น ศูนย์กลางต้องมีลักษณะดังนี้ คือ ผู้สอนต้องจัดกิจกรรม การเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนสร้าง ความรู้เอง ผู้สอนต้องให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนอย่างแท้จริง ได้ลงมือคิด ปฏิบัติ สรุปความรู้ด้วย ตนเอง รวมทั้งให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทั้งสมาชิกภายในกลุ่มและสมาชิกระหว่างกลุ่ม แต่มีข้อ

สังเกตว่า ยังมีครูสังคมศึกษา ร้อยละ 76.3 ที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนในลักษณะให้ผู้เรียนได้ฝึกการปฏิบัติตามคำสั่งครู และ ร้อยละ 12.4 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนในลักษณะให้ผู้เรียนเป็นผู้ฟังและครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ อันเป็นลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นครูผู้สอนเป็นศูนย์กลางอยู่ ซึ่งกรณีนี้อาจเกิดมาจากสาเหตุ ประการแรกคือ ความต้องการของผู้เรียนเองที่ต้องการ ให้สอนแบบบรรยาย ผู้เรียนเป็นผู้รับความรู้และคำสั่งจากครูซึ่งใช้เวลาเร็วตรงกับที่ต้องการนำไปใช้สอบเข้ามหาวิทยาลัย และประการที่สอง เกิดจากข้อจำกัดในเรื่องเวลาและความเคยชินกับวิธีการสอนแบบเดิมของครู คือยังยึดติดกับการสอนแบบบรรยาย ครูเป็นผู้ถ่ายทอดเนื้อหาความรู้และให้ผู้เรียนปฏิบัติตามคำสั่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประสงค์ เอี้ยวเจริญ (2540) ที่พบว่านักศึกษาไม่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมส่งผลให้การสอนการจัดกิจกรรมไม่บรรลุวัตถุประสงค์ เนื่องจากอาจารย์ขาดความรู้และความมั่นใจในตนเอง จัดกิจกรรมการสอนได้ไม่ดี คิดแทนผู้เรียน ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนการสอน

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนั้นส่วนใหญ่ ครูจะเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนแต่สามารถปรับเปลี่ยนกิจกรรมไปตามสภาพความสนใจของผู้เรียนได้ ในขณะที่ ครูสังคมศึกษาบางส่วน ร้อยละ 18.6 ยังเตรียมการจัดกิจกรรมทุกอย่างให้แก่ผู้เรียนอยู่ ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าเป็นเพราะครูเห็นว่าเป็นวิธีการที่สะดวก ใช้ระยะเวลาน้อยในการดำเนินการ และอยู่ในความควบคุมของครู ส่วนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองตามความสนใจและความถนัดของตนเอง นั้นมีการปฏิบัติน้อยมาก ซึ่งอาจมีสาเหตุจากการที่ครูยังไม่มั่นใจในการจัดกิจกรรมลักษณะนี้ว่าจะสามารถให้ผู้เรียนบรรลุผลตามจุดประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ และได้เนื้อหาความรู้ตามหลักสูตรที่กำหนดไว้เพียงใด นอกจากนั้นการเตรียมการจัดกิจกรรมในลักษณะนี้ยังอาจจะต้องใช้เวลาในการพัฒนาและทำความเข้าใจกับครูและผู้เรียนอีกช่วงระยะเวลาหนึ่ง

วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางที่ครูสังคมศึกษาใช้กันมากคือการแบ่งกลุ่มอภิปราย ค้นคว้าทำรายงาน บรรยายประกอบการใช้สื่อ ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าวิธีการเหล่านี้เป็นวิธีการที่ครูมีความชำนาญและคุ้นเคยในการใช้มาก่อน หรืออาจเกิดจากการที่ครูไม่มั่นใจในวิธีการสอนของตนว่าเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเพียงใด เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนแนวนี้ เน้นให้ผู้เรียนค้นคว้าแสวงหาความรู้ด้วยการปฏิบัติจริง มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่ม ครูส่วนใหญ่จึงใช้วิธีการแบ่งกลุ่มผู้เรียนให้ระดมพลังสมองหาข้อสรุปตามประเด็นที่ครูกำหนดเป็นส่วนใหญ่มากกว่าที่จะใช้วิธีการจัดกิจกรรมแบบใหม่ ๆ ที่หลากหลายออกไป ส่วนการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การสาธิต การเชิญวิทยากรมาบรรยาย และการศึกษานอกสถานที่ เป็นวิธีการจัด

กิจกรรมที่มีการใช้ระดับน้อย ทั้งที่วิธีการจัดกิจกรรมเหล่านี้ เป็นกิจกรรมที่จะทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง เพราะได้เห็น ได้สัมผัส ได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อนักเรียน ในประเด็นนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า อาจเกิดจากครูสังคมศึกษา ยังขาดความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ทั้งนี้เพราะครูสังคมศึกษาผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 46.4 มีวุฒิการศึกษา ครุศาสตรบัณฑิต เอกสังคมศึกษา ซึ่งตามหลักสูตรปริญญาตรีในสาขาวิชานี้มีวิชาที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีหรือสารสนเทศเพื่อการศึกษาอยู่น้อยมากจึงทำให้ครูสังคมศึกษาขาดทักษะในการใช้คอมพิวเตอร์และสารสนเทศอื่น ๆ อันเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก อีกทั้งครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ที่ตอบแบบสอบถาม โดยเฉลี่ยมีประสบการณ์การทำงาน 11 ปี มาแล้วจึงอาจทำให้ไม่ได้รับการฝึกฝนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ดังที่ครูสังคมศึกษาบางส่วนยังได้เสนอปัญหาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ในแบบสอบถามปลายเปิดว่า ครูขาดประสบการณ์และทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง นอกจากนี้ครูสังคมศึกษายังประสบความยุ่งยากในการเตรียมการและดำเนินการจัดกิจกรรมนอกสถานที่ รวมทั้งอุปสรรคในเรื่องงบประมาณเวลาและจำนวนนักเรียนที่มีมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริโรตม์ คำด้วง (2540) ที่พบว่า ครูผู้สอนวิชาท้องถิ่นของเรา (1) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการเชยวิทย์มาบรรยาย หรือสาธิตโดยใช้วัสดุอุปกรณ์อยู่ในระดับน้อย เนื่องจากครูผู้สอนประสบความยุ่งยากในการปฏิบัติ เพราะต้องมีการเตรียมการประสานงานล่วงหน้า และอาจต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง ตลอดจนอาจกระทบต่อเวลาเรียนของวิชาอื่น

3. สภาพการเลือกใช้เทคนิควิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

ครูสังคมศึกษามากกว่าร้อยละ 60 มีหลักในการเลือกเทคนิควิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยเลือกให้สอดคล้องกับเนื้อหาของบทเรียน เลือกให้สอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา และเลือกให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน แสดงให้เห็นว่าครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่เข้าใจหลักในการเลือกเทคนิควิธีการสอนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมซึ่งจะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางประสบความสำเร็จมากขึ้น สอดคล้องกับเกณฑ์ในการเลือกเทคนิควิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ของ วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2541, หน้า 51-52) ที่ได้เสนอไว้ว่า สิ่งที่ต้องนำมาพิจารณาเพื่อใช้ประกอบการเลือกเทคนิควิธีการสอนคือ เนื้อหา จุดประสงค์การเรียนรู้ ความต้องการและระดับวุฒิภาวะของผู้เรียนและความเชี่ยวชาญของครู

ครูสังคัมศึกษาส่วนใหญ่ใช้เทคนิควิธีการสอนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการตั้งคำถาม การอภิปราย การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม การระดมพลังสมอง และการแก้ปัญหา ที่เป็นเช่นนี้อาจมีสาเหตุมาจากการที่ครูสังคัมศึกษามีความรู้ความเข้าใจ และมีประสบการณ์ในเทคนิควิธีการสอนเหล่านี้มาก นอกจากนั้นเทคนิควิธีการสอนเหล่านี้ยังใช้เวลาไม่มากนักไม่สร้างความยุ่งยากในการเตรียมการ สามารถใช้ได้ดีกับสภาพของห้องเรียน และเหมาะสมกับจำนวนของผู้เรียน ส่วนการสอนเป็นรายบุคคล แบบคู่คิด แบบกลุ่มเอกฉันท์ แบบแบ่งกลุ่ม Buzzing และการทดลองมีการใช้น้อยเพียงร้อยละ 1 ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าจะมีสาเหตุมาจากการที่ เทคนิควิธีการสอนเหล่านี้อาจเป็นเทคนิควิธีการสอนที่ใหม่สำหรับครู และการที่ครูสังคัมศึกษาส่วนใหญ่ ร้อยละ 41.3 เคยเข้ารับการอบรมสัมมนาเพียง 1 ครั้งเท่านั้นจึงอาจไม่เพียงพอที่จะทำให้ครูมีความรู้ความชำนาญ หรือความมั่นใจในการใช้เทคนิควิธีการสอนเหล่านี้ได้ นอกจากนั้นการจัดการอบรมสัมมนาในเรื่องการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาจจะจัดอบรมในเรื่องความรู้ทั่วไปไม่ได้จัดอบรมเฉพาะด้าน ที่จะให้ครูได้มีความรู้ในเทคนิควิธีการสอนแบบใหม่หรือได้ให้ครูฝึกทดลองปฏิบัติจริงมากนัก จึงทำให้ครูขาดความรู้ ความมั่นใจ และทักษะความชำนาญในการที่จะใช้เทคนิควิธีการสอนแบบใหม่ ดังปรากฏในส่วนของปัญหาและข้อเสนอแนะในแบบสอบถามปลายเปิดที่ครูสังคัมศึกษาบางส่วนได้เสนอไว้ว่า ปัญหาการใช้เทคนิควิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางที่ครูสังคัมศึกษาประสบมากก็คือ ครูมีความรู้และประสบการณ์ในเทคนิควิธีการสอนและการใช้เทคโนโลยีใหม่ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางน้อย และได้เสนอแนะให้มีการจัดอบรมสัมมนาครูสังคัมศึกษาให้มีความรู้ด้านการใช้เทคนิควิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ทางการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ คล้ายจันทร์ มโนรส (2544) ที่พบว่าครูสังคัมศึกษามีปัญหาอยู่ในระดับมากในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยขาดความรู้ความเข้าใจทักษะเกี่ยวกับเทคนิควิธีการสอนแบบใหม่ที่ทันสมัย เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน และส่วนใหญ่ครูสังคัมศึกษามีความต้องการที่จะเข้ารับการอบรมสัมมนา ประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการพัฒนาวิธีการสอนเพื่อเพิ่มความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และเทคนิคทักษะในการจัดกิจกรรมการสอนที่ทันสมัยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

4. สภาพการวัดผลประเมินผลที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

ผลการวิจัยพบว่า ครูสังกัดศึกษาส่วนใหญ่วัดผลประเมินผลการเรียนการสอน โดยเน้นพฤติกรรมการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้านคือ ด้านพุทธิพิสัย (Cognition) ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor) ด้านจิตพิสัย (Affection) โดยเน้นพฤติกรรมด้านด้านพุทธิพิสัย (Cognition) เป็นอันดับหนึ่ง จุดมุ่งหมายของการวัดและประเมินผลของครูสังกัดศึกษาส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของผู้เรียน และเครื่องมือที่ครูสังกัดศึกษาส่วนใหญ่ใช้ในการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอนมากที่สุดคือ แบบทดสอบ จากสภาพการวัดผลประเมินผลของครูสังกัดศึกษาในลักษณะนี้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่ายังเป็นการวัดผลประเมินผลที่ไม่สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เนื่องจากการวัดเพียงความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียน และวัดผลเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเท่านั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ เขียมมั่งคลาด (2537) ที่พบว่าครูผู้สอนวัดผลโดยการใช้แบบทดสอบแบบปรนัยที่มีลักษณะแบบเลือกตอบเป็นส่วนใหญ่ทำให้ทักษะต่าง ๆ ของผู้เรียนหายไป ครูไม่เข้าใจโมติของการวัดผลทำให้ไม่สามารถวัดผลและประเมินผลได้อย่างถูกต้องตามจุดประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งตามหลักการแล้ว การประเมินผลตามแนวการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจะต้องประเมินทั้งกระบวนการควบคุมผลงาน รวมทั้งทักษะความรู้หรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทุกด้าน ดังที่ คณะอนุกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543, หน้า 25) ได้กล่าวสรุปว่า การประเมินผลการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเป็นการประเมินเพื่อพัฒนาและค้นหาศักยภาพ จุดเด่นจุดด้อยของผู้เรียน และตรวจสอบว่ากระบวนการเรียนรู้ ได้พัฒนาผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ การวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจึงต้องวัดและประเมินให้ครอบคลุมทุกด้านทั้งในส่วนของกระบวนการและผลงาน ทั้งด้านความรู้ ด้านความรู้สีก และทักษะการแสดงออกทุกด้าน ตามสภาพจริง ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าเป็นเช่นนี้อาจเนื่องจากระบบการสอบเข้ามหาวิทยาลัยที่ยังคงใช้แบบวัดความรู้ ความจำ มากกว่าจะวัดผลงาน ทักษะการปฏิบัติ และคุณลักษณะต่าง ๆ ของผู้เรียน จึงทำให้ครูสังกัดศึกษาที่สอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายยังคงใช้การวัดผลประเมินผลแบบเดิมอยู่ หรืออาจมาจากครูขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิควิธีการสร้างเครื่องมือการวัดผลประเมินผลที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หรืออาจเป็นเพราะว่าการวัดผลประเมินผลที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นวิธีการวัดผลประเมินผลที่ต้องใช้เวลามาก และไม่สะดวกสำหรับครูเมื่อต้องใช้กับนักเรียนในโรงเรียนเอกชนที่มีจำนวนมาก ซึ่งสอดคล้องกับการเสนอปัญหาของครูสังกัดศึกษาบางส่วนในแบบสอบถามปลายเปิด ที่เสนอว่าครูประสบปัญหาไม่

สามารถใช้การวัดผลประเมินผลได้อย่างหลากหลายวิธีกับผู้เรียน การวัดผลประเมินผลที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางไม่สัมพันธ์กับการวัดผลประเมินผลแบบเดิมที่ยึดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของผู้เรียนเป็นหลัก และจำนวนผู้เรียนมีมากยากแก่การวัดผลประเมินผลที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพราะต้องใช้เวลามาก จากปัญหาเหล่านี้จึงน่าจะเป็นสาเหตุทำให้ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ยังคงใช้วิธีการวัดผลประเมินผลแบบเดิมอยู่ ผู้วิจัยเห็นว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการประชุมปรึกษาร่วมกันแล้วยื่นข้อเสนอไปยังทบวงมหาวิทยาลัยให้มีการปรับเปลี่ยนระบบการสอบเข้ามหาวิทยาลัยให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จัดให้มีเครื่องมือวัดผลประเมินผลที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน และจัดอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการแก่ครูสังคมศึกษาในด้านการวัดผลประเมินผลที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเพื่อครูจะได้นำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางต่อไป สัมพันธ์กับผลการวิจัยของ คล้ายจันทร์ มโนรส (2544) ที่พบว่าครูสังคมศึกษามีความต้องการมากในการให้มีเครื่องมือวัดผลประเมินผลที่เป็นมาตรฐานเดียวกันและต้องการความรู้ความเข้าใจในวิธีการสร้างเครื่องมือวัดผลประเมินผลที่หลากหลายที่มีประสิทธิภาพที่เน้นพัฒนาผู้เรียนและพัฒนาทักษะในวิชาสังคมศึกษา

5. สภาพการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่มีหลักเกณฑ์ในการเลือกใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางคือ เลือกให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา เหมาะสมกับเทคนิควิธีการสอน เหมาะสมกับวัยและความสนใจของผู้เรียน และหาได้ง่ายมีราคาไม่แพง นับว่าครูสังคมศึกษาได้มีหลักเกณฑ์ในการเลือกสื่อประกอบการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับที่ กิติมา ปรีดีดิolk (2532, หน้า 69) ได้เสนอไว้ว่า หลักในการเลือกสื่อการเรียนการสอนคือ สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนและเนื้อหาวิชา เหมาะสมกับวัยและความสนใจของผู้เรียน หาได้ง่าย สะดวกในการนำไปใช้ และมีราคาที่ไม่แพงเหตุผลอีกประการหนึ่งที่ครูสังคมศึกษามีเกณฑ์การเลือกสื่อประกอบการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสื่อประกอบการเรียนการสอนเป็นหัวข้อหนึ่งในแผนการสอนที่ครูจะต้องกำหนดลงไปด้วย ดังนั้นเมื่อครูจัดทำแผนการสอนรายวิชาใดครูก็ย่อมทราบระดับชั้นและวัยของผู้เรียน เมื่อใส่เนื้อหาและกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนก็จะต้องคำนึงถึงการใช้สื่อประกอบการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกันไปด้วย

ครูสังคัมศึกษาส่วนใหญ่จะใช้สื่อการเรียนการสอนเพื่อจุดประสงค์ในการช่วยขยายความเข้าใจเนื้อหาในบทเรียน ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน และเป็นการนำเข้าสู่บทเรียน ทั้งนี้เพราะในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนั้นผู้เรียนจะเป็นผู้มีบทบาทในการทำกิจกรรมการเรียนรู้มากที่สุด ครูจะลดบทบาทลงเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกที่คอยให้ความช่วยเหลือแนะนำผู้เรียนเท่านั้น ดังนั้นสื่อการเรียนการสอนจึงมีความสำคัญมาก ที่จะเป็พพาหนะที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ เจตคติ ให้บรรลุผลตามจุดประสงค์การเรียนการสอนได้ดีหรือเร็วยิ่งขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วราพรณ เครืองพนัด (2541) ที่พบว่าสื่อการเรียนการสอนมีความจำเ็นมากที่จะทำให้การเรียนของนักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจึงควรใช้สื่อที่หลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน

ครูสังคัมศึกษา ร้อยละ 89.6 ได้ผลิตสื่อประกอบการเรียนการสอนมาโดยการผลิตขึ้นใช้เอง ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีมาก เพราะครูจะได้สื่อการเรียนการสอนที่ตรงกับจุดประสงค์การเรียนรู้และสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนที่วางไว้ อีกทั้งเป็นสื่อที่ครูมีความรู้ความชำนาญในการใช้เป็นอย่งดี อันจะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นครูสังคัมศึกษาจึงควรชวนหาความรู้ในการผลิตสื่อขึ้นใช้เอง โรงเรียนควรสนับสนุนครูในด้านงบประมาณรวมทั้งจัดอบรมครูในการผลิตสื่อเพื่อช่วยพัฒนาการเรียนของผู้เรียน ดังเช่นผลการวิจัยของ ศรีกุล ยอดชุมภู (2544) ที่พบว่า ผู้ปกครองมีความคาดหวังต่อบทบาทครูสังคัมศึกษาว่าครูควรมีความรู้ทางด้านวิชาการ สอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการผลิตสื่อที่น่าสนใจเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนสนใจเรียนมากขึ้น

สื่อการเรียนการสอนเพื่อเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของครูสังคัมศึกษาส่วนมากจะเพียงพอกับบางกิจกรรมการเรียนการสอนเท่านั้น ที่เป็นเช่นนี้ อาจมีสาเหตุจากการที่ครูขาดงบประมาณในการจัดทำสื่อ หรืออาจไม่มีความรู้และทักษะในการผลิตสื่อ ประกอบกับมีภาระการสอนมาก จึงเป็นเหตุให้ไม่สามารถจัดทำสื่อเพื่อให้เพียงพอกับทุกกิจกรรมการเรียนการสอนได้ ดังปรากฏในการเสนอปัญหาของครูสังคัมศึกษาในแบบสอบถามปลายเปิด ที่เสนอว่าครูไม่ค่อยมีเทคนิคในการทำสื่ออุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนขาดงบประมาณในการผลิตสื่อ และได้เสนอแนะว่า ควรมีการอบรมครูสังคัมศึกษาในการจัดทำสื่อการสอนที่ตอบสนองต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โรงเรียนควรจัดงบประมาณสนับสนุนการสร้างสื่อให้เพียงพอ ประเภทของสื่อที่ครูสังคัมศึกษาใช้มากคือ หนังสือแบบเรียน แผนที่ เอกสารอื่น ๆ นอกเหนือจากแบบเรียน ส่วนสื่อที่ครูสังคัมศึกษาใช้น้อยคือ คอมพิวเตอร์ และแบบจำลองของจริง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พนอจิตร โทมลวาท (2536) ที่พบว่าสื่อการสอนที่ครูสังคัม

ศึกษาใช้มากคือ แผนที่ หนังสือเรียน รูปภาพ หนังสืออ่านประกอบ เอกสาร ส่วนสื่อการเรียนการสอนที่ครูใช้น้อย คือ เทปบันทึกเสียง ตัวอย่างของจริงหรือหุ่นจำลอง สไลด์ การที่ครูส่งมอบศึกษาใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนประเภทหนังสือแบบเรียน แผนที่ และเอกสารอื่น ๆ นอกเหนือจากแบบเรียน มากเป็นอันดับ 1 2 และ 3 ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าอาจเป็นเพราะ ประการที่หนึ่งเป็นสื่อการเรียนการสอนที่ครูสะดวกในการใช้ จัดหาได้ง่าย ประการที่สองคือครูยังคงยึดติดอยู่กับเนื้อหาในแบบเรียนอยู่ ทั้งนี้เนื่องด้วยวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่มีข้อมูลเนื้อหามาก จึงอาจทำให้ครูเกิดความกังวลว่าจะสอนได้ไม่ครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมด ดังนั้น ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่จึงยังคงใช้สื่อการเรียนการสอนเหล่านี้ในระดับมาก ส่วนการที่ครูสังคมศึกษาใช้ คอมพิวเตอร์ และแบบจำลองของจริงน้อย อาจเนื่องมาจากสื่อการเรียนการสอนดังกล่าวมีราคาแพง หายาก โรงเรียนไม่มีงบประมาณในการจัดซื้อ หรืออาจมาจากการที่ครูขาดความรู้ทักษะและความชำนาญในการใช้คอมพิวเตอร์เนื่องจากไม่ได้ผ่านการฝึกอบรม จึงทำให้มีการใช้สื่อประเภทนี้น้อย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดิสพร ศรีสวัสดิ์ (2540) ที่พบว่าครูสังคมศึกษามีความต้องการมากที่สุดในด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สื่อที่ทันสมัย โดยเฉพาะการใช้คอมพิวเตอร์เพื่อให้ประกอบการเรียนการสอนตลอดจนความรู้ในการผลิตนวัตกรรมให้เหมาะสมกับบทเรียน และสัมพันธ์กับข้อเสนอแนะของครูสังคมศึกษาบางส่วนในแบบสอบถามปลายเปิดว่า ต้องการให้มีการจัดอบรมในด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนและเทคโนโลยีสมัยใหม่ทางการศึกษา

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับครูสังคมศึกษา

1. ควรศึกษาวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้เข้าใจแนวทางการใช้ เพื่อจะได้นำไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด
2. ควรฝึกการจัดทำแผนการสอนและพัฒนาปรับปรุงแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง อย่างสม่ำเสมอ ให้สามารถนำไปปฏิบัติจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. ควรฝึกทดลองใช้เทคนิควิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแบบใหม่ ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

4. ควรวางแผนร่วมกับครูสังคัมศึกษาภายในโรงเรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การผลิตสื่อ และการวัดผลประเมินผลตามการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

5. ควรฝึกทักษะพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ การปฏิบัติ การอภิปราย และการทำงานเป็นกลุ่มอันเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของผู้เรียนในการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้แก่ผู้เรียน

6. ควรพัฒนาตนเอง โดยการเข้าอบรม ประชุม สัมมนาด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในทุกโอกาสที่สามารถจะทำได้

ข้อเสนอแนะสำหรับโรงเรียน

1. ควรจัดการอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่องแก่ครูสังคัมศึกษาในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเฉพาะในด้านการเขียนแผนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้เทคนิควิธีการสอน และการวัดผลประเมินผล

2. ควรจัดทำแผนงานเพื่อส่งเสริมและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

3. ควรสนับสนุนงบประมาณ ในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและอำนวยความสะดวกในด้านสถานที่ อุปกรณ์ ตลอดจนจัดหาสื่อการเรียนการสอนให้ครูอย่างเพียงพอ

4. ควรจัดกิจกรรมให้มีการพบปะประชุมกลุ่มย่อยระหว่างครูสังคัมศึกษา เพื่อช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การประเมินผลกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของครูสังคัมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยทั่วไป

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของครูสังคัมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดหน่วยงานการศึกษาอื่น ๆ

3. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงทดลองเพื่อเปรียบเทียบผลการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ด้วยเทคนิควิธีการสอนแบบต่าง ๆ

4. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในวิชาสังคมศึกษา
5. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมหรือที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
6. ควรศึกษาแนวโน้มการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางทั้งในประเทศและต่างประเทศ